

У своєму дослідженні ми свідомо акцентували увагу на національній ідеї державотворення В. Липинського, оскільки вона є основою його науково-історичних і філософсько-публіцистичних висновків з багатьох інших злободенних на той час питань, які шкодили національній справі, розпалювали конфлікти у суспільстві на національному або класовому ґрунті. Зокрема, його критика індустріального капіталізму та апологія суспільної ваги хліборобських верств дозволяє включити політичні уподобання Липинського в контексті ідей аграризму – поширеної на той час у Східній Європі селянської доктрини з розв'язання комплексу соціально-політичних проблем аграрного суспільства, яке не встигає за глобальним процесом індустріалізації та поширенням капіталізму.

На цій основі можна зробити висновок, що політико-правова спадщина В. Липинського містить не тільки монархічний аспект українського консерватизму, але й пошуки національних ідей, притаманних загальноєвропейським ідейним тенденціям державотворення. На прикладі його праць можна вивчати історичні особливості міжвоєнної європейської правової думки – з усіма надбаннями, недоліками і суперечностями. Зважений аналіз дозволяє стверджувати, що Липинський не виходив за межі теоретичного та історіографічного традиційного консервативного стилю мислення, сполучаючи елементи загальноєвропейського міжвоєнного консерватизму та його східноєвропейського аграристського різновиду у процесі державотворення.

Список використаних джерел:

1. В'ячеслав Липинський і його бачення Української Держави [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lokshool.io.ua/s20259/vyacheslav_lipinskiy
2. Липинський В. Листи до братів-хліборобів / В. Липинський // Повне зібрання творів, архів студії. – Т. 6. Кн. 1.–К.: Філадельфія, 1995.
3. Авер'янова Н. Українська національна ідея в творчості В'ячеслава Липинського та її роль в сучасному державотворенні / Н. Авер'янова // Українознавство. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2008. - № 12. – С. 40–43.

ТІНІ РИМУ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

Вовк В.М.

заступник начальника навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання з питань координації роботи регіональних відділень, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

Тема звучання римського права у європейському праві майже стала затертою монетою або загальним місцем у науковій літературі. Нби віддаючи данину моді ми починаємо все «з порогу» - з античності, але дуже часто забуваємо за переказом подій чи хрестоматійних істин найголовніше те, що античний культурний спадок, і римське право зокрема, є не лише витоком, а основним конститутивним началом всієї сучасної європейської культури. І зовсім було б несправедливим вважати, що стародавні римляни спромоглися залишити нам - майбутнім поколінням - лише своє право. На жаль, значення всієї римо-античної культури для Європи ще не всі оцінюють об'єктивно, і це при тому, що «пройшло більше півтори тисячі років після падіння Західної Римської імперії під ударами варварів, а ми до цього часу живемо у світі, який пронизаний римськими ремінісценціями. Облаштування наших будинків, інфраструктура міст, архітектура і скульптура, література і навіть каналізація та політика переповнені перекиканнями і прямими запозиченнями» [1]. Такий стан речей є загальнокультурологічним наративом: Гегель говорив про те, що ми поводимо себе подібно до дикунів, які убивають своїх немчних батьків, а

Франц фон Баадер уточнив: «Усі люди за своєю природою антропофаги», а тому будь-яка культура живиться культурами, які їй передували.

Звична і постійна присутність елементів римо-античних культури у нашому науковому, практичному та повсякденному житті зробили їх безпосередніми складниками життєвих практик усієї європейської культури, адже, витримавши іспит на класичність, вони постійно підтверджують цей статус. «Античний Рим і справді є дзеркалом, в якому Європа відображається і бачить свій ідеалізовано нормативний образ, що проступає не лише в її пейзажах і матеріальних пам'ятках, але і в її душі, самосвідомості та історичній практиці, від них відмінних і від них невіддільних».

Теза про сучасність і своєчасність культури античності як предтечі європейської культури є коректною в межах будь-якої соціокультурної епохи європейської суспільствознавчої ойкумени. Цим і пояснюється той довгий шлях, який пройшла європейська гуманітаристика від захоплено екзальтованого до розважливо критичного ставлення до античної спадщини, адже «всі ми трохи стародавні римляни – живемо у тісних великих містах, ходимо в баню, любимо ритуальні обіди і не можемо знайти баланс між демократією та імперією» [1].

Загальна настанова щодо римської культури як унікального творіння людства, тобто як однієї із форм предметності людського життя (сучасне трактування культури тісно пов'язане з неklasичним поняттям «життя», яке проклало собі шлях завдяки зусиллям пізнього Ф. Шеллінга, С. К'єркегора. «Життям» стали позначати і філософську категорію, і реальну цінність, які виражають безпосередні духовні прагнення і запити людей), повністю стосується і римського права, що стало, за висловом німецького юриста ХІХ ст. Р. Йерінга, найважливішим експансивним засобом, який Рим використав для завоювання світу [3, 309]. Донедавна не могло бути і мови про розгляд правових феноменів з точки зору повсякденності, символічності і тілесності, а також їх вивчення через призму буття окремої людини та бінарних позицій, у межах яких людина вибудовує свій світ. Але сучасна методологічна ситуація дозволяє нам стверджувати, що правові феномени, по-перше, є невід'ємними складниками соціально-культурного буття людини, по-друге, вони є похідними від світоглядно-ідеологічного універсуму кожної культури, по-третє, вони перебувають тільки в людській репрезентації (не у формі бездушних положень і норм, а лише в реальній життєвій практиці певної людської спільноти). Саме останнє зауваження безпосередньо стосується характеру нашого дослідження. З цієї причини робочою гіпотезою, є така: право може відбуватися лише завдяки людині, і воно є відображенням людського в широкому розумінні цього слова. Римське право – елемент правової дійсності в її історико-культурному розрізі: історія права нагадує собою рамкову структуру художнього твору на зразок «Декамерона» Бокаччо, тобто всі правові системи, що відбулися, представляють собою невеликі «новели», і які є елементами правової дійсності як такої. Але основна відмінність «рамковості» правової дійсності, розгорнутої в часі, від роману полягає в тому, що вона не має епілогу. Така відкритість вічності зумовлена «вічністю» існування суперечки людей про остаточні істини, які людство постійно шукає, адже наперед визначені завдання можуть означати лише вирішення технічних та адміністративних проблем.

Замість висновку. Європейське право, всотавши в себе життєві сили грецького раціоналізму, основних технологічних прийомів римського права і основ християнської етики, може і повинне розглядатися перш за все як явище рукотворності, тобто як таке, що цілком залежить від людини і несе в собі всі чесноти і вади людини.

Список використаних джерел:

1. Кнабе Г. С. Где кончатся римские тени / Г. С. Кнабе // Эксперт. — 2007. — № 37(578). — 8 октября.

2. Дилиберто О. Законы XII Таблиц в Дигестах Юстиниана // Дигесты Юстиниана / Отв. ред. Л.Л.Кофанов. Том VIII: Статьи и указатели. – М.: Статут, 2006. – 677 с.

3. Иеринг Р. Дух римского права на различных ступенях его развития / Рудольф Иеринг ; [пер. с 3-го исправ. нем. изд.]. — СПб. : тип. В. Безобразова и К^о, 1875. — 309 с.

ДО ДИСКУСІЇ ПРО ОСНОВНЕ ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Бандура О.О.,

професор кафедри філософії та політології Національної академії внутрішніх справ, доктор філософських наук, доцент

Основне питання філософії права є достатньо важливою темою дискусії для філософів та юристів. Л.В. Петрова вважає, що основним для філософії права є питання «Що насправді є правом?» [1, с. 400–401]. Цю точку зору поділяє С.І. Максимов [2, с. 26-27]. Цієї позиції дотримуються й автори підручника з філософії права за редакцією О.Г. Данильяна [3, с. 20]. Таку позицію можна вважати обґрунтованою.

Звернемось до основного питання філософії загалом. Це повинне бути питання, котре конститує філософію, посідає головне, центральне місце серед філософських питань, і його вирішення має принципове значення для вирішення усіх інших питань філософії. Якщо розуміти філософію як систему теоретичних знань про кінцеві підстави буття, то воно збігається з її предметом. Разом з тим філософія завжди мала практичне значення. Точніше, саме виникнення філософії як системи знання було зумовлене істотною практичною потребою людини – потребою правильно орієнтуватись у світі, для чого насамперед необхідні найзагальніші, абстрактні, теоретичні знання про людину та світ, їх відношення. Питання про практичне значення філософії можна розглядати як основне її питання в практичному відношенні. Воно визначило і предмет філософії, тобто її теоретичне основне питання.

В античному світі та в Середні віки практичне значення філософії вбачали у тім, що вона визначала етичні правила життя особистості. Наприкінці XVIII ст. перша промислова революція зумовила важливі зміни у соціальній структурі суспільства (поділ на буржуазію та робітників) й в економічній і політичній сфері (феодальні відносини поступилися місцем капіталістичним). Змінилось практичне спрямування філософії – тепер йшлося про діяльність класів. Якщо попередня філософія була споглядальною, то за нової доби вона стала чинником суспільного життя. К. Маркс та Ф. Енгельс назвали основним питанням філософське питання, яке дозволили реалізувати можливості практичного соціального використання філософії. Ним виявилось питання про те, що є первинним - матерія, буття, чи свідомість, дух. Творці марксизму проголосили єдино істинним матеріалістичне його рішення. Визначивши головною продуктивною силою суспільства пролетаріат, К. Маркс та Ф. Енгельс зробили висновок про необхідність його панівного становища у суспільстві.

Подальший розвиток суспільства поступово змінював свій напрямок. Від початку своєї історії люди самостверджувались шляхом завоювань, але згодом активність була переорієнтована на сферу економіки й отримала визнання ідея співробітництва, яка потіснила ідею конкуренції. Відповідно змінює свій характер і питання про практичне значення філософії. У XXI сторіччі при обговоренні питання про співвідношення свідомості та буття (в тім числі суспільної свідомості та суспільного буття) як основного питання філософії насамперед слід вести мову про те, як їх гармонізувати, узгодити одне з одним.